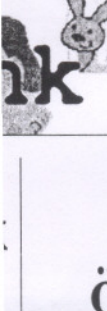

A XXI. században, a magyar államalapítás második évezredében minden reménynünk megvan arra, hogy az új idők szellemével összhangban, a kisebb-nagyobb gazdasági erőközpontok versenyében, az egyetemes európai béke és igazság, a tisztesség és a nemzetközi jog normáinak megfelelően a nemzet egészének a sorsa is rendeződik. A kérdés csupán az, hogy ki tudjuk-e várni a dolgok végét. A szétzüllesztett, elöregedett, elszegényedett, a folyamatos kivándorlás miatt hatalmas emberveszteséget szenvedett magyarságban van-e elegendő erő ehhez?

MAGYAR ÉLET A XXI. SZÁZADBAN*

A kisebbségi önszerveződés esélyei

Hosszú idő után a magyarság szempontjából új történelmi helyzet állt elő. A magyarellenes nagyhatalmi világpolitika megváltozott, és ma Magyarország az Európai Unióhoz történő csatlakozás egyik legesélyesebb várományosa. Azok nyitnak ajtót előtte, akik az első és a második világháborút követő osztozkodásban Magyarországot feldarabolták, és az ország területének nagy részét hadizsákmányként szétosztották.

Ez a körülmény a nemzet egészét illetően bizakodásra ad okot, annak ellenére, hogy a csatlakozás idejét, módját, feltételeit, s főként a múlt hibáinak jóvátételét illetően sokféle kétség gyötör bennünket. A megváltozott helyzetben mindenképpen nagyobb mozgástér kínálkozik a magyarság számára, s minden remény megvan arra, hogy Magyarország hatékony, fejlődőképes, demokratikus társadalommá váljék.

A nagyhatalmak azonban nemcsak Magyarországot szakították ki erőszakkal Európából, hanem azon részeit is, amelyeket Trianonban elcsatoltak tőle. A magyar nemzet egyharmada Európából kirekesztetten, szabadságától megfosztottan él, és ez a helyzet belátható időn belül nem is fog megváltozni. Ugyanakkor változatlanul erős magyarellenesség jellemzi a többségi népeket, amelyek még mindig nem fogták fel, hogy a harmadik évezred Európájában nem lehet elnyomatásban tartani más népeket, hacsak nem akarnak a schengeni függönyön kívül rekedni. Ilyen értelemben némi fény dereng számunkra is az alagút végén. Erre a fényre igen nagy szükségünk van, mert bár szép szólamokban nincs hiány, a valós helyzet lesújtó és kétségbeejtő.

A délvidéki magyarság szellemi-kulturális élete például gyarmatosított állapotokat tükröz: a közoktatásból, tájékoztatásból, politikából, az intézményekből teljes egészében hiányzik a keresztény értékrend és a magyar szellemiség. Idegen érdekek, szándékok, törekvések hatása alatt állnak pártjaink, intézményeink, amelyek nem képesek nemzeti érdekeinket megjeleníteni és eredményesen képviselni sem a többségi nép, sem az anyaország, sem pedig a nemzetközi tényezők felé.

Az elmúlt évtizedben nagyot fordult a világ, sajnos mi hamar állóvízbe kerültünk. Ennek folytán növekvő mértékben pusztult, szegényedett el és vándorolt ki a Vajdaság magyar lakossága.

A határon túli magyarság helyzetével kapcsolatban általában a kisebbségi jogok és a nyelvi egyenjogúság hiányát szoktuk szóvá tenni, holott a legsúlyosabb problémák nem annyira jogi, mint amennyire szellemi és mentális természetűek. A legfőbb bajunk a nemzeti léttel kapcsolatos általános értékzavar, a megrendült magyar öntudat, amely nehezíti a közös fellépést és cselekvésvállalást.

Az elmúlt nyolcvan esztendőben a szellemi-kulturális elnyomás, a magyar szellemiség és a nemzettudat módszeres háttérbe szorítása megtette a magáét. Sajnos, e téren vannak újabb keletű keserű tapasztalataink is, az alábbiakban ezekről szeretnék néhány szót ejteni.

A nemzettudat zavarai ellenére a kelet-európai fordulat idején a magyarság minden utódállamban késedelem nélkül kihasználta a történelem adta lehetőséget, hozzáfogott társadalmi hálózatának kiépítéséhez, létrehozta politikai érdekszervezeteit, és követeléseivel megjelent a hazai és a nemzetközi politikai színtéren. Kezdetben Magyarországról és a nyugati magyarság részéről sok társadalmi és egyéni biztatást és segítséget kaptak, amelynek köszönhetően erősödött önbizalmuk és társadalmi pozíciójuk.

A kezdeti lendület azonban hamar megtört, és a kisebbségek mélyebb letargiába zuhantak, mint voltak azelőtt. A hivatalos Magyarország kezdetben csakugyan támogatta a határon túli magyarok politikai önszerveződését, később azonban biztatás és segítség helyett inkább gáncsolta őket. Ahelyett, hogy a magyar diplomácia felkarolta volna a spontán és elemi erővel jelentkező kisebbségi autonómiatörekvéseket, cserbenhagyta az elcsatolt nemzetrészeket, mi több, tiltakozásuk ellenére államszerződéseket kötött a fejük fölött. Az eredmény nem maradt el. A kisebbségek visszakozni kényszerültek, ami a többségi népek keményebb fellépését eredményezte.

A magyarázkodás ismeretes. Magyarország csatlakozása érdekében biztosítani kell „a térség stabilitását", amelyet állítólag a magyar autonómiatörekvések veszélyeztetnek. Mit sem számít, hogy a valóságban fordított a helyzet: a térség stabilitásának legfőbb akadálya a kisebbségi kérdés rendezetlensége, a tartós megoldást pedig – jobbi megoldás híján – az autonómiák biztosítása jelentené.

Meggyőződésem, hogy a magyar diplomácia konstruktív javaslatokkal is elő tudott volna állni. Az autonómiatörekvések felkarolása révén új Közép-Európa-politika jöhetett volna létre, amelynek eredményeként a magyar nemzetrészek ígéretesebb jövő elé néznének. A magyar kormány azonban az államszerződésekkel sietett a rabtartó népeket megnyugtatni, a magyar kisebbségek mozgásterét pedig szűk keretek közé szorítani.

Ma már aligha lehet kétséges bárki számára, hogy az államszerződésekkel bakot lőttünk, egy konstruktív nemzetpolitikával viszont a csatlakozást illetően nem kockáztattunk volna semmit. Ennek a történelmi tévedésnek a következtében a kisebbségek pácba kerültek.

És miközben lassan pácolódunk, arról ábrándozunk, hogy majd egyszer, ha Magyarország és a környező országok is mind csatlakoznak a Közös Európához, megvalósul a nemzet álma: újra egységes lesz a magyarság. Sajnos, ez a kivárásra alapozó politika elvette értelmét a kisebbségi küzdelemnek, helytállásnak és önszerveződésnek.

A Horn-kormány álláspontjában nem nagyon nyilatkozott meg a nemzet veszélyeztetett részének az őszinte féltése és támogatási készsége. De a hivatalos Magyarországtól ma sem telik többre, mint amennyit a szomszéd államok politikai viszonyai békességben megengednek.

Ezt a keserű békát a magyar kormány úgy próbálja a kisebbségek torkán lenyomni, hogy kijelenti: csak a „legitim" szervezetek által megfogalmazott törekvéseket hajlandó támogatni. Ami szépen hangzik, csakhogy miféle előremutató kisebbségi igényeket fogalmazhatnak meg azok a legitim vezetők, akik legitimitásukat az adott körülmények miatt éppen a nemzeti érdek feladásának köszönhetik?

Bennünket is terhelnek tévedések, mulasztások. Nyolcvanévi elnyomatás után elmulasztottuk felhívni a világ figyelmét a rajtunk esett sérelmekre, s gyakorlatilag semmit sem tettünk annak érdekében, hogy a helyzetünk rendeződjön. Egy valamit tettünk: pártokat hoztunk létre, amelyekkel viszont célt tévesztettünk. A kisebbségi pártok létrehozásával ugyanis többet vesztettünk, mint nyertünk.

A kisebbségek számarányuknál fogva soha nem képesek annyi képviselőt a parlamentbe juttatni, amennyit a többség vígan le ne szavazna. Ennek az egyoldalú parlamenti játéknak köszönhetően a többségi népek demokráciát színlelhetnek a világ előtt, miközben jogfosztott helyzetben tartanak bennünket. Etnikai pártjainkkal voltaképpen mi magunk legitimáljuk a kisebbségellenes döntéseket. A helyzeten az sem változtat, ha a kisebbségi pártok kormányzati szerephez jutnak. A dolgok lényegét tekintve ez sem több díszletnél, amely még inkább elteréli a nemzetközi közvélemény figyelmét a magyarság megoldatlan kérdéseiről.

Úgy tűnik, hogy egyelőre senki sem akar a kisebbségi pártok csődjével szembenézni. Pedig az elmúlt tíz év tapasztalatai alapján nem kérdéses, hogy álságos kirakat az egész, és ezen az úton haladva az örök vesztes pozíciójára vagyunk ítélve.

Kisebbségi pártjaink ugyanakkor jelentős kárt okoznak nemzeti közösségeinknek, amennyiben felesleges konfliktusokat gerjesztenek, és fékezik a társadalmi önszerveződést. A nemzetrészek megmaradásához és erősödéséhez az atomizálódott kisebbségi társadalmak integrálására, érdekegyeztető, koordináló, szolgáltató szervezeti struktúra kialakítására, az együttműködés erősítésére, kölcsönös segítségnyújtásra van legnagyobb szükség, ami nem a hatalom területe. Közösségszervezés, az intézményhálózat kiépítése, a magyarságtudat erősítése, szellemi kisugárzó központok létrehozása helyett túldimenzionáltuk a pártok szerepét, olyannyira, hogy azok szinte diktatórikus jelleget öltenek.

Ennek a helyzetnek a kialakulásához más is hozzájárult, amiről sajnálatos módon szintén kevés szó esik. Tudnunk kell, hogy amíg Magyarországon háromszor cserélődött a politikai hatalom az elmúlt tíz év alatt, a határon túli nemzetrészek esetében nem került sor semmiféle hatalomváltásra, ugyanaz a struktúra tartja kezében a hatalmat, amelyik a diktatúra kiszolgálója és haszonélvezője volt. Csak a frazerológia változott.

A többpártrendszer kialakulása idején, miután a többségi népek létrehozták nacionalista pártjaikat, az egykori magyar káderek hoppon maradtak, ezért megkaparintották a kisebbségi szervezeteket maguknak. Természetesen nem a kisebbségek sanyarú sorsa indította meg őket, hanem megpróbálták visszakerülni a hatalomba, és ehhez a nagy sebbel-lobbal párttá alakított magyar érdekszervezetek jó hátaslónak bizonyultak.

⇨

A hiteles emberek, akik a határon túli magyarságot talpra állították, hamarosan a politikai élet peremére szorultak, amiben döntő szerepe volt az 1994-es magyarországi választásoknak. Az; hogy a Horn-kormány idején a nemzeti szellem képviselőire nehéz idők jártak, magától értetődő. Kevésbé érthető viszont, hogy a Fidesz-kormány gyakorlatilag átvette a Horn-kormány határon túli klientúráját. Hogyan lehetséges, hogy ugyanazok a politikai erők, amelyek Magyarországon a nemzeti oldalnak és a polgári kormánynak kérlelhetetlen politikai ellenfelei, a határon túli magyarság esetében megbízható szövetségesek? Ki érti ezt?

Ha Magyarországon és a térség más országaiban az új idők új embereket kívánnak, miért ne lenne ez természetes igény a határon túli magyarság részéről is? Miért kell Magyarországról rájuk kényszeríteni a kommunista diktatúra egykori haszonélvezőit? Sajnos, erre is van példa.

Noha állóvízbe kerültünk, azért egyes személyek és pártjaik felett nálunk is eljárt az idő. A délvidéki magyarság régen megszabadult volna egyes rossz emlékű pártvezérektől, ha a magyar kormány nem állna tűntetően mögöttük, és pártjaikat, amelyek csak papíron léteznek, nem tartaná folyamatosan „lélegeztetőgépen". Mindenki értetlenül áll e rejtély előtt. Miért kell a határon túli magyarság nyakára varrni valakit Budapestről, aki bizalmukat nem élvezi?

Vannak a kisebbségi önszerveződésnek más Pesthez kötődő művi akadályai is. Tekintet nélkül arra, hogy a nemzeteszme kiszorult a kisebbségpolitikából, és a kisebbségeket felügyelő pártok nyomasztó teherként nehezednek a felmorzsolódó kisebbségi társadalomra, ahelyett, hogy a határon túli magyarság vonatkozásában a közösségszervezésre, a nemzettudat erősítésére, az intézményhálózat kiépítésére, a civil társadalom támogatására helyeződött volna át a hangsúly, a magyar kormány továbbra is a nemzeti önfeladás útjára szorult vagy szorított kisebbségi pártokat favorizálja. Ennek ékes példája a MÁÉRT, amelyből teljes egészében kimaradtak az egyházak, a civil szervezetek, jeles közéleti személyiségek, amelyek, illetve akik a pártoknál sokkal fontosabb szerepet játszanak a kisebbségek életében.

Az arab világ többszáz-millió dollárt fordít Kelet-Jeruzsálemben az arab ideológia és az iszlám szellemiség fenntartására, hogy csökkentse Izrael befolyását. Vajon mennyit kellene áldozni a határon túli magyarság szellemiségének fenntartására, hogy ellensúlyozni lehessen a többségi népek nyolcvan éve tartó szellemi terrorját?

Egyes hírforrások szerint a határon túli magyarok támogatására létrehozott Illyés Közalapítvány fennállásának tíz esztendeje alatt négy és fél milliárd költségvetési forintot osztott ki a határon túli magyarság körében. Ennek tetemes része a kisebbségi pártkasszákba került, más része a szomszédos országok költségvetését tehermentesítette.

Lehetséges, hogy a támogatással kapcsolatosan készültek hatékonysági vizsgálatok, nekem nincs tudomásom róluk. Azt viszont tudom, hogy az őszinte beszéd már nagyon hiányzik, ezért hadd mondjam itt el, hogy a nekünk nyújtott támogatás a jelen formájában nem szolgálja közösségi érdekeinket.

A magyar költségvetés és a közalapítványi struktúrák révén a határon túli magyarság folyamatos támogatásban részesül. Bár nem nagy összegről van szó, egy átgondolt támogatási program keretében elegendő lett volna a közösségben való gondolkodáshoz szükséges szemléletváltáshoz, vagy ha úgy tetszik, a magyar autonómia alapjainak a lerakásához. A magyar kormány azonban a szociális, karitatív jellegű támogatás mellett döntött, amelyre valóban nagy szükség van, de azt gondolom, hogy nem a magyar szellemiség erősítésének a rovására.

Mellesleg a szociális jellegű támogatás sem annyira a kisebbségi magyarok érdekeit, mint inkább a szomszédos államok javát szolgálja. Miért kell például a magyar adófizetők pénzét más államok tulajdonát képező épületek felújítási és karbantartási költségeire fordítani? Miért kell olyan pártokat, szervezeteket, újságokat, programokat támogatni vele, amelyek támogatása más országok költségvetésébe tartozik? Milyen támogatási politika az, amelybe a cserepezéstől a kútfúrásig, műszerek vásárlásától az utak javításáig, autók adományozásától a csatornázási munkálatokig minden belefér?

Ami viszont nem várható el a szomszédos országok nacionalista kormányaitól, hogy erősítsék a magyar nemzettudatot, javítsák a kisebbségi közösségek szervezettségét, hatékonyabbá tegyék érdekvédelmét, arra – nemzeti közösségünk szervezetlenségéből és siralmas tudatállapotábólítélve – az anyaországi támogatásból nem sok jutott.

A szociális jellegű támogatás más anomáliákat is szült. Hamis reményeket ébresztett az elszegényedett kisebbségiekben, akik nyomorúságukban nem politikai védőhatalomnak, hanem egyszerű fejőstehénnek tekintik Magyarországot. Ami aztán oda vezet, hogy sokkal több időt és energiát fecsérelnek el hiábavaló pályázgatásra, mint saját nemzeti közösségük sorsával való foglalkozásra. A hamis reményeket keltő pályázatokkal ugyanakkor Canossa-járásra kényszerülnek azok is, akik esetleg hasznára lehetnének közösségüknek.

Tudom, hogy a támogatás terén nehéz igazságot tenni, az eredményesség szempontjából azonban mindenképpen célszerű lenne az eddigi gyakorlatot felülvizsgálni. Nemcsak azért, hogy a magyar adófizetők pénze ne a szomszéd államok kasszájába guruljon, hanem azért is, hogy a magyar nemzetrészek megmaradásán fáradozók dolgát ne nehezítsék Magyarországról olyan személyek támogatásával, akiknek – hogy finoman fogalmazzunk – a magyarságtudat sosem volt erős oldaluk.

Csak azok a népek tudnak megmaradni, amelyek célokat tűznek ki maguk elé. A határon túli magyarságnak ez idő táj nincs bevalltható közös célja. A kormányzati szerepvállalás miatti általános öröm és megelégedettség ellenére politikai téren kicsúszott a talaj a lába alól, a többségi népek ellenében nincs esélye a kisebbségpolitikának. Ennek ellenére a magyar kisebbségek helyzete a korábbiakhoz képest alapvetően megváltozott. Ha nyolcvan esztendő nem volt rá elegendő, az új történelmi széljárásban az utódállamoknak már nem lesz rá idejük, hogy a hadizsákmányként kapott magyar területeket saját arcukra formálják, homogenizálják. Ellenkezőleg: Magyarország presztízsének erősödésével és saját pozícióik gyengülésével napról napra újabb és újabb engedményre kényszerülnek.

A XXI. században, a magyar államalapítás második évezredében minden reményünk megvan arra, hogy az új idők szellemével összhangban, a kisebb-nagyobb gazdasági erőközpontok versenyében, az egyetemes európai béke és igazság, a tisztesség és a nemzetközi jog normáinak megfelelően a nemzet egészének a sorsa is rendeződik. A kérdés csupán az, hogy ki tudjuk-e várni a dolgok végét. A szétzúllesztett, előregedett, elszegényedett, a folyamatos kivándorlás miatt hatalmas embervesztesége szenvedett magyarságban van-e elegendő erő ehhez?

Többször elmondtam, újra elmondom: a legfőbb bajunk szellemi, lelki természetű, a többi csak folyománya ennek. Hiányzik az önbecslés, hiányzik az a szellemiség, amely egy akaratúvá tenné a nemzetet a közös érdekekben. Fokozottan áll ez az elcsatolt nemzetrészekre, amelyeket megfosztottak autentikus szellemi vezetőitől.

Tekintettel arra, hogy még mindig az árulókat illeti jutalom, érthetően nagy a zavarodottság az emberek fejében. Bizakodva várjuk a választásokat, és reméljük, hogy olyan kormánya lesz Magyarországnak, amely képes megkülönböztetni az ocsút a búzától. Önmagában véve már ez is nagy segítséget jelentene számunkra, a többi már csak ráadás lenne.

Dr. HÓDI Sándor

A szerző a Magyarok Világszövetsége Jugoszláviai Országos Tanácsának az elnöke. Pszichológus

---

* Az előadás elhangzott a Magyar élet a XXI. században c. konferencián. A világ magyarjainak tanácskozása Szárszó szellemében. (2002. március 16–18., Budapest Kongresszusi Központ)